ISSN 0010-9533

Organ oficial del interlingue-union

COSMOGLOTTA

81-im annu - nró 330

Julí—Decembre 2022

A nor letores

Li precedent nró de ti-ci revúe esset dedicat al historie de litteratura in Interlingue/Occidental. In ti-ci numeró noi vole ligar a ti tema per presentar quelc exemples ex li abundant ovres litterari de nor adherentes. De ti ovres emana un joy de expresser su pensas in li lingue quel on ama. Esque it es possibil amar un constructet lingue? Por responder, noi cita ex un lettre quel concerne ti tema:

…Yo posse parlar li anglesi, hispan, francesi e italian lingues, plus esperanto. Yo ha studiat quelc altri constructet lingues (e yo self ha constructet un: almensk) e mult ancian e indigen lingues. Yo sercha un constructet lingue quel yo posse vermen amar, si to es possibil. Yo espera que yo ha trovat it in li bell lingue de E. de Wahl…

Ne solmen durant significant anniversaries quam es ti del annu 2022, ma chascun vez, quande noi intra in contacte con ti-ci lingue, noi rememora con gratitá nor antecessores qui ha cultivat li lingue e transdat it a nos por continuar, quo es por nos un labor vermen joyosi.

Car letores, noi desira vos omnes

UN FELICI E PROSPEROSI NOV ANNU.

Redaction e administration

Contenete

Al lingue

Etsi it es poc parlat ti-ci idioma,
desde quande yo flarat su dulci aroma
it es por me plu car quam li lingue de Roma,
yo scri in it quocunc: poema o axioma,
yo usa it sin haver un diploma.

Por me li max amat, con te yo joca,
yo torde e extorde tui vocabules,
yo parla pri anecdotes e fabules,
yo usa te sedente sur stules e ye tables.

Yo save que altri lingues
es mult plu parlat,
yo save que tui verses
apen es leet o escutat,
ma, qual diferentie to fa
si yo reva con tui silentie silentiat?

Mem si yo es li ultim
qui prende li plume
por scrir li noctes un verse intim
o li dies con li unesim luce,
yo va durar usar te nam tu es optim
e yo ne cela me quam un struce.

Ples durar viver, car lingue Occidental,
ples ne ceder, lingue de de Wahl,
ples ne cader, mem si it sembla esser egal
por omnes qui ne conosse te o desira tui mal.

Vicente Costalago

Die de Homage por Claude Gacond

Con li 31 decembre 2022, li CDELI, Centre de Documentation e de Studies del Lingue International, situat in li Biblioteca citean de La Chaux-de-Fonds, Svissia, va intrar in un nov era, nam Claude Gacond, fundator del CDELI, va benemeritmen ceder su activitá quam archivario e presidente del institution.

In li ocasion de ti important advenient changeament, un festa-die por Claude Gacond evenit li passat 19 novembre in li grand e festiv sala de reuniones del Biblioteca del Cité. Claude Gacond revelat se denov quam un nascet pedagog e talentat narrator qui ha restat yun malgré su avansat etá. Ilustrat per numerosi fotos sur li grand scren il racontat a un atentiv publica li historie de su vive.

Su interesse por li tematica de lingues artificial esset avigilat ja in li etá de 12 annus, quande il leet in un jurnal abonnat per su parentes pri li existentie de un constructet lingue nominat Esperanto. Li interesse e mult hasardes ductet le inter altris a persones quam Fred Lagnel, administrator de COSMOGLOTTA, e Ric Berger, professor de dessine, qui realisat tant coverturas de ti revúe. Mersí al tecnico-dentist Alphonse Matejka in La Chaux-de-Fonds e al professor de stenografie André Schild in Basel il conossentat Occidental, tande justmen sub li nov nómine de Interlingue.

Ja in su yun annus li biblioteca de un local gruppe de esperantistes esset confidet a Claude Gacond. To esset li punctu de departe por un colection unic, nam bentost it reunit publicationes de diferent planlingues. Presc logicmen, li redactor de COSMOGLOTTA, Alphonse Matejka, devenit desde 1965 un regulari colaborator.

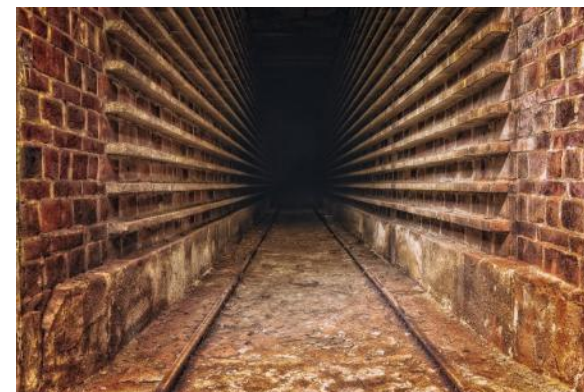
Li credo de Claude Gacond es e esset sempre li linguistic neutralitá del CDELI, quo sovente ne esset un simplic afere caus li rivalitá inter li diferent lingue-projectes. In su referate, Claude Gacond expresset su grand leitmotiv por li CDELI: li ecumenisme linguistic.

Hodie, regardante sur ninant annus de etá, li fundator del CDELI pensa a retirar se, e on posset litteralmen sentir in li sala li grand amicitá e simpatie del publica por un charmant e carismatic mann. Noi mersia calorosimen a Claude Gacond por su singulari ovre de vive e desira un san e felici retirada. we

Li tunnel

Thomas Schmidt

Ti tunnel es un obscur dom,
ci habita un fantom.
It vole capter te
por manjar tui anim.
Tande tu es perdit,
por sempre desaparit,
hasta, hasta, ne atende,
crede ti old legende.

Pos li scola yo ancor esset che mi amica Melanie. E noi babillat longmen pri mult important temas, quam púeres, vestimentes e musica. Regretabilmen yo totmen obliviat li témpor. Subitmen yo audit que li cloche del eclesia vis-a-vis li chambre de Melanie clocheat sett vez. Yo es chocat!

"Esque it es vermen clocca sett?", yo criat.

"Yes Marie, pro quo?", Melanie respondet un poc surprisat.

"Pro que yo promesset a mi mamá que yo va har retornat til clocca sett!", yo replicat aterret. "Yo deve ear, ínmediatmen, Mel!"

Rapidmen yo mettet mi mantel e mi sapates e curret ex li dom de mi amica. Melanie ridet e ancor vocat detra me: "Bonissim, Marie! Tu posse partiprender in li sequent Olimpic Ludes!" Anc yo ridet e monstrat a Melanie por joca mi lingue.

Yo ne habita distant de Melanie. It es solmen circa deci-quin minutes. E si yo hasta, yo posse far it in admaxim deci minutes.

It esset ja novembre e it esset ja vermen frigid e obscur. Yo portat un jeans-jup e yo friget. Yo videt presc null altri person sur li strada. Yo mettet mi rubi casquette sur mi long blond capilles queles yo hat ligat presc sempre in un cavall-caude. Mel sovente moca me per nominar me "Rubi Casquetta". Pro to yo just nu mettet li casquette sur mi capilles.

Yo ja atinget li tunnel sub li reles del ferrovia. Normalmen yo ne usa li tunnel si it es ja obscur. Anc hodie on nequande save quo posse evenir in locs quam ta. Adplu mi grandmatre hat narrat me que ante 50 annus un blond puella in li etá de 16 annus

hat desaparit in li tunnel. Til nu hay legendes que ti puella habita quam fantom in li tunnel, ma naturalmen yo ne crede tal fabules por infantes.

Li tunnel es solmen poc iluminat pro que sovente quelc yunes destructe li lampes solmen pro joca. E in li estive li tunnel malodora quelcvez terribilmen pro que alquel persones urina in it ye vezes.

Alquel mannes es vermen tal svines! Yo ne posse comprender un tal conduida.

Benque it esset nu ja vermen obscur, yo devet ear tra li tunnel. It esset ja tard e yo vell perdir presc deci minutes si yo circumeat li tunnel. Quande yo ancor esset un litt puella, yo imaginat me sovente que in li tunnel habitat monstrus queles atendet me. Yo mem hat somniat pri to quelc vezes. Ma nu yo have ja 16 annus e naturalmen yo save que monstrus existe solmen in libres e filmes. Yo devet subrider pri mi pensada. Ma si yo es honest, yo havet un strangi sentiment in li stomac quande yo intrat in li tunnel.

Li tunnel have un longore de circa quinant metres, yo dit a me self. It esset tard, ma ne tam tard que yo devet timer que ebriat o dangerosi persones esset in it. Yo hat leet que crímines eveni rarmen ante clocca deci in li nocte. Exactmen quam yo hat ja timet, mult lampes esset destructet de vandales. Ma adminim it ne malodorat tant terribilmen quam yo hat pensat. Nu it hat esset frigid e it hat pluviat mult in li recent dies.

Benque yo esset in hasta, yo ne eat rapidmen. Subitmen yo audit un sonori cri. It esset li cri de un yun puella e li brue lassat mi sangue congelar in mi venes. Yo esset totmen sol in li tunnel. Yo ne videt alcun altri person. Pro li crepuscul nu mem nebul elevat se. Quo yo devet far? Yo pensat pri reversar al intrada por informar li policie, nam mi mobil-telefon ne functionat in ti old tunnel pro que li mures esset tant spess. Ma de u venit li cri? Pos circa 10 secondes yo comensat pensar que it esset solmen un joca e yo continuat mi via, ma nu plu rapidmen.

Ma ancor un vez li cri! E nu it esset tre bruiosi e in mi direct proximitá! Yo mem posset comprender paroles! Li desperat voce de un puella vocat: "Auxilie! Ples auxiliar me! Yo es ci!" Ma u esset "ci"? Yo posset vider nequí e nequó in li demí-obscur tunnel! E yo esset adplu tot sol!

Yo vocat prudentmen: "Salute? Esque alquí es ci?", ma yo dubitat que yo vell reciver un response.

"YES! Tu posse audir me! Mersí a Deo!", li voce respondet ex mi proximitá. It semblat a me que li puella esset vermen felici. Li afere devenit plu e plu strangi.

"Yes, ma yo ne posse vider te. U es tu e quo ha evenit?", yo respondet con un tremid voce.

Li voce de puella replicat: "Ci detra te in li angul!"

Yo posset audir un scintille de esperantie in su voce, ma anc un altri cose quel yo ne posset interpretar. Yo tornat me rapidmen pro que li pensa que detra me stat alquí timentat me. Felicimen nequí stat detra me, ma yo videt un siluette in li mur del tunnel. To ne esset normal!

Prudentmen yo aproximat me al mur. Vermen! In li mur stat un scintillant forme. Quande yo fixat mi regarde a it, yo posset percepter que it esset un puella in mi etá. Ma li aparition esset quam un ancian fotografie in nigri-blanc. Yo ne posset vider la clarmen. To ne posset esser real! Fórsan ella esset un hologramma productet de un computator! Yo hat videt un tal hologramma in un muséo por modern tecnica in quel yo devet ear pro mi patre qui ama tecnic coses.

Li aparition regardat me fixmen. Ella havet long blond capilles queles esset in un antiqui maniere ligat in un plectura. Li facie esset tre pallid. Ella portat un antiqui verdi robe con flores con un jupon. Fórsan ella venit de un costume-festa. Ma noi ja havet novembre! It esset tro frigid por portar un tal robe del estive! Li puella havet profund blu ocules. Profund quam li mare. Yo posset presc audir li undes del mare quande yo regardat fixmen in ti ocules. Bell e misteriosi. Plen de dolore. Li aparition atraet me quasi magicmen e yo aproximat me plu e plu. Alquó in mi cerebre advertit me e demandat que yo deve forcurrer ínmediatmen e to tam rapidmen quam possibil!

Finalmen yo successat parlar. "Qui es tu? E quo tu fa ci? Esque tu es vermen ci?"

Li dulci voce del puella respondet me, durant que su ocules quasi transforat me.

"Mi nómine es Anna-Lena Imhof. Yo es captet ci ja long. Yo ne save pro quo. Ples auxiliar me! Ples redempter me!"

Li voce sonat tant desperat. Ma ancor un rest de rason esset in me e advertit me. Ma li ocules del puella esset vermen bell e tant profund!

"Qui ha captet te? E qualmen yo posse auxiliar te? Yo posse informar li policie!", yo respondet. It semblat que yo ja acceptat li presentie e credet Anna-Lena.

"No!", ella criat, "solmen tu posse vider e audir me!"

Yo esset confuset. Esque yo reva o esque yo es alienat?

Subitmen li dulci e tristissim voce del puella repetit:

"Auxilia me! Redempte me!"

To sonat quam un mixtura inter petition e demande.

"Qualmen yo posse auxiliar te?", yo questionat ancor regardante a ti miraculosi blu ocules.

"Mette tui manus al mur u tu vide mi manus e ples dir li sequent paroles: 'Yo vole redempter te con mi anim ex mi líber voluntá! Veni ex tui cárcere e yo da me por te!'"

Li afere devenit plu e plu misteriosi e yo sentit qualmen li panica crescet in me. Yo havet un augmentant sentiment de dangere in ti situation. E yo anc memorat me que yo ja hat audit li nómine de Anna-Lena Imhof. Ma in qual contextu?

Quande yo reflectet, li puella repetit ti frases quam li paroles de un sorcie: "Ples dir it! 'Yo vole redempter te con mi anim ex mi líber voluntá! Veni ex tui cárcere e yo da me por te!' Di it, Marie!"

Marie? De u li puella in li tunnel savet mi nómine? Frigid sudore fluet sur mi dorse.

Yo criat vocosimen: "De u tu save mi nómine?" Li aparition tacet. Pos un long, un poc tre long pause - ella respondet:

"Tu ha mentionat it."

Yo videt que li facie del aparition devenit un poc min clar. Subitmen un ombre esset sur it. Fórsan pro ti evident mentie.

Li aparition comensat lamentar:

"It es tant humid e frigid ci! Auxilia me! Redempte me! Ples dir li du frases! Omnicos va esser bon por ambi nos. Solmen tu con tui grand cordie posse auxiliar me! It es tui destine, Marie!"

Ella provat flattar me. Ma to havet un totmen contrari efecte a me. Nam subitmen yo comprendet de u yo ja hat audit li nómine Anna-Lena Imhof.

Yo clamat: "Tu es li puella qui desaparit in ti tunnel ante quinant annus!"

Anna-Lena regardat me fixmen: "Yes, Marie. Yo ne save plu quo ha evenit. Ma alquí o alquó captet me. Yo es captet in li mures de ti tunnel. Auxilia me! Redempte me! Tu es mi sol esperantie pos mult annus. Ples dir li magic frases! It va redempter me de ti cárcere. Ples dir it! 'Yo vole redempter te con mi anim ex mi líber voluntá! Veni ex tui cárcere e yo da me por te'. Di it nu, Marie. Nu!"

Yo comprendet quo ella vermen volet de me e in qual grand dangere yo esset. Si yo vell dir ti frases, noi va changear li loc con ella. Ella vell esser liberat e yo vell esser captet. Yo devet fugir. Strax!

Con trement voce yo dit prudentmen: "Yo deve ear a hem. Mi genitores ja atende me e yo va adportar auxilie por te!"

Yo tornat me e comensat currer. It esset fórsan 20 metres til li fine del tunnel.

Li aparation comensat rabiar e criat: "QUO? NO! TU ES LI MI! RESTA CI!"

Yo tornat me por un moment e videt sur li facie del aparition un expression de odie e furie!

Yo curret tam rapidmen quam possibil. Yo ne es tre sportiv, ma yo savet que mi vive dependet de mi velocitá in ti horribil moment e yo curret tam rapidmen quam nequande antey in mi vive. A hem! Solmen a hem! To esset mi pensada in ti secondes queles semblat me quam un eternitá. Li instincte de superviventie controlat mi muscules. Mi tot compassion e mi tot curiositá por Anna-Lena e su destine hat desaparit. A hem! Solmen a hem! It ja esset min quam deci metres! In mi imagination yo ja videt mi chambre con mi lette u mi pluche-urso Sam atendet me.

Ma yo ne esset suficentmen atentiv in mi panica. Yo mispassuat e cadet sur li humid e frigid suol del tunnel. Yo sentit alquó calid sur mi genús. Li genús in infra mi blu jeans-jup sanguat. Yo sentit un augmentant dolore.

Quande yo provat lentmen levar me, alquó tre strangi evenit. Mi sangue hat fluet sur li suol del tunnel. Quande yo regardat a ti litt flac, yo videt que li facie de Anna-Lena brilliat in mi sangue. E ne solmen to! Ex li flac aparit un brasse. It es tam pallid quam nive. Yo rigidet por quelc témpor regardante hipnotisat a ti horribil scene. Per un subit movement, li brasse quel nu esset rubi colorat de mi sangue provat capter me. Yo criat ex horrore tam bruiosimen quam yo posset. Yo volet continuar mi fugida, ma li manu tuchat me por un brevi moment. Felicimen it ne posset tener me fixmen. Li manu esset frigid quam li morte e li fingres dur quam osses. Li osse-fingres glissat de mi pelle quel esset humid pro li sudore. To esset mi chance! Li chance por escapar. Yo hastat vers li exeada del tunnel. It esset ja proxim!

Anna-Lena comensat criar detra me bruiosimen e plen de odie:

"Yo va capter te! Yo tuchat te! Tu es li mi! Yo va atender te in chascun tunnel. Tu ne posse escapar tui destine! Retorna e tu va anc haver li chance de esser redemptet de un altri puella! RETORNA O YO VA CHASSAR TE TIL LI FINE DE TUI VIVE, MARIE! TU ES LI MI!"

A hem! Solmen a hem! Yo curret e curret. Yo ne esset capabil parlar. Yo sentit li frisc e humid aere circum me. It ancor pluviat. Yo sentit li aqua sur mi córpore. It mixtet se con li sangue sur mi genús. Calid lácrimes fluet sur mi facie. To ne esset important. Yo hat escapat de ti aparition! A hem! Solmen a hem!

QUAR SEMANES PLU TARD

It esset un tranquil die. Yo regardat a mi bagage. Yo hat ja omnicos paccat. Yo regardat a mi horloge. In circa duant minutes mi genitores va venir por prender me ex li clinica. A hem! Finalmen a hem!

Li passat quar semanes ne esset facil. Ma in li passat noctes yo ancor posset dormir por quelc hores sin medicamentes. Ma yo es in securitá! Yo hat supervivet ti horribil véspere.

In li comense mi genitores hat pensat que mi tot narration esset solmen un pretexte pro har retornat a hem tant tardmen. Ma ili videt li panica in mi ocules e li sangue sur mi gambes e ili audit mi cris. Mi genitores in prim pensat que yo esset violat e que yo hat inventet Anna-Lena pro honte. Ma li medico constatat que yo esset traumatisat, ma ne esset violat.

Solmen Sam hat credet me! Mi pluche-urso esset li tot témpore con me in li clinica. Yo regardat a Sam e subridet. It esset anc Sam qui consolat me quande yo avigilat me in li nocte e criat. Anna-Lena visita me presc chascun nocte in mi dorme. Ella vole venjantie.

Yo es solitari. Nequí crede me. Omnes pensa que yo es alienat. Anc mi descrition de Anna-Lena ne ha convictet les. Ili di que yo ha leet omnicos in li internet. Yo ha abandonat li prova convicter les que yo di li veritá. Li medicos dit que it es li tension in li scola e li pubertá pro que yo havet ti "halucinationes". Ma til hodie on posse vider sur mi gambe exactmen li loc sur quel Anna-Lena hat tuchat me. It es ancor pallid. Li

medicos dit que yo fat to self pos que yo hat cadet sur li suol. Ili nequande va creder me. Yo save it. E nu? A hem! Finalmen a hem!

Yo joya que yo va revider Melanie e mi altri amicas in li scola. Yo esset sempre bon in li scola. Mi matre dit que yo ne va dever repetir ti scol-annu, si mi nerves va restar stabil ...

Li scola ne es li problema nu. Ma li noctes! Li cochemares pri li tunnel! Li tunnel! Ti long tub. Sempre frigid, sempre obscur e sempre humid. Plen del perdit spirites. Loc de terribil crímines.

Yo hat petit mi genitores que noi ne ea tra alcun tunnel sur li via del clinica a nor dom. Ili hat consentit. Ili esset felici que yo va retornar a hem. Ili pensat que omnicos va esser quam antey. Yo ne es cert que omnicos va esser bon. Yo tene fixmen Sam in mi brasses e presse le a mi córpor. Yo es felici que il es con me.

Ma yo save que li munde es plen de tunneles. Yo pensa que tunneles es li fenestres al morte. Yo save que ili es plen de aparitiones quam Anna-Lena. E yo save que ella ancor atende me. Si ella va successar in it, yo va habitar in li tunnel. Yo odia ti tunnel. Mi patre ja provat trovar un labor in un altri cité, ma to ne es facil. E noi besona li pecunie de su labor. Mi terapie in un del max bon psichiatric clinicas esset tro custosi. Mi genitores esset tre felici quande li medico dit les ante tri dies que yo vell posser retornar a hem.

Ili ne save pro quo. It esset solmen pro que yo ne narrat plu pri Anna-Lena. Ili ne crede me. It ne have sense parlar pri ti terribil véspere con ili.

Yo audit un auto avan li clinica. Yo eat al fenestre con Sam in mi brasses. Mi patre descendet del auto. Il apertet li porta por mi matre. Mi matre portat un rubi ballon in li forme de un cordie. Ella regardat al fenestre de mi chambre in li triesim etage. Yo subridet e yo fat un signe con li manus. Yo jettat a mi patre un aer-besa. Il fictet que il captet it e ridet. Anc yo ridet. Ili intrat li clinica. Fórsan omnicos va esser bon?

Yo tornat me e eat al spegul de mi chambre. In quelc momentes mi genitores va intrar in mi chambre e yo volet controlar mi aspecte. Yo fixat denov mi long blond capilles queles yo ha fixat in un cavall-caude, ma mi ocules have profund obscur anelles. Yo subridet. A hem! Finalmen a hem! Omnicos semblat esser bon.

Ma in ti moment mi facie in li spegul changeat se. E yo videt li facie de Anna-Lena plen de odie e desperantie. Li profund blu ocules fixat me. Su labies format paroles: "Auxilia me! Redempte me!"

Yo lassat cader Sam sur li suol e sentit denov li panica. In ti moment on frappat li porta. Mi genitores stat avan mi clinica-chambre por ear prender me.

Yo save que yo ne posse ocultar me alcú. Ella va sempre trovar me partú. Ella hat tuchat me. Fórsan yo va bentost habitar in li tunnel vice ella. E in ti casu yo va atender vos por auxiliar me e redempter me. Si vu es in un tunnel, escuta exactmen si vu audi voces. Fórsan it va esser mi voce.

Li unesim impression

Dorlota Burdon

Yo ha scrit un nov micri raconta in Interlingue sur li base de un anecdote quel yo trovat e leet in li internet.

Desde quelc mensus yo have un nov amato. Til nu noi solmen incontrat nos sin nor families. To ne esset possibil pro li restrictiones de pandemie. Ma finalmen Frederic hat invitat me por conossentar su familie. Yo esset vermen felici e fier pri to.

Pro que li tempe esset finalmen calid, li genitores de Frederic invitat me por grillar in li jardin. Yo esset tre nervosi. Li genitores de Frederic es tre rich e habita in un grand dom. Esque yo va pleser al genitores de mi amato? Yo efortiat vestir me bell, ma ne tro frappant. Yo mettet un rubi robe estival con blanc florettes. E self-comprensibilmen li robe ne esset tro curt.

Li genitores de Frederic esset vermen agreabil e gentil. Yo esset ja tre aleviat. Yo auxiliat li matre de Frederic mem in li cocinería tranchir legumes por li salade. Ella esset vestit in un robe estival con blanc florettes. Qual amusant hasard! It semblat a nos que noi have un simil preferentie pri vestimentes! Dunc omnicos semblat esser perfect in ti véspere, ma tande it evenit…

It esset durant que noi manjat li carne e li salade. Noi conversat vividmen e ridet mult. Yo sedet vis-a-vis del matre. Sub li table Frederic tenet mi manu. To esset tant romantic e dulci! Tande yo prendet un litt, ma sucosi tomate. Yo mordet in it sin cludente li bocca. Li consequentie catastrofal esset que li suc de tomate spruzzat trans li table al blanc robe del matre. Li suc aspectet sur li robe quam sangue e yo esset cert que it va esser ínpossibil lavar li robe. Li robe esset plen de rubi macules!

Li genitores regardat tre furiosimen a me. Li matre levat se sin dir un parol e intrat in li dom. Frederic chuchotat a me: „Quo tu ha fat, Lena!"

Nor conversation cessat e noi manjat presc sin parlar. Pos deci minutes li matre de Frederic retornat in un nov robe, ma ne conversat plu con me directmen, benque yo excusat me millvez. Anc yo levat me pos quelc minutes e eat al chambre balneari. Ta yo plorat un poc e retornat al table. Ínmediatmen pos li diné yo eat a hem. Benque Frederic besat me durant li adío, yo havet un tre mal sentiment.

E vermen pos quelc dies Frederic separat se de me e il have ja un nov amata. Li vive posse esser vermen tre ínjust! Ma yo es cert que yo va nequande plu in li futur durant un rendevú manjar un sucosi tomate! Pro ti ta yo perdit mi unesim amato.

(Lena 14 annus)

Deciffrat inscrition sur un ancian péctine

Israelian archeologos ha trovat un péctine 3700 annus old con un inscrition exhortant homes a eliminar pedicules de lor capilles e barbe. Li frase es scrit per li scritura usat in canaanesi lingues. It contene 17 lítteres e es leet: Mey ti-ci péctine expulser pedicules del capilles e barbe.

Secun li expertes, li trovage contribuet al conossentie pri li utilisation del canaanesi alfabete quel comensat esser utilisat circa 1800 annus ante Cristo e dat li fundament al sistemas abecedari del hebreic, arabic, grec, latin e cirilic.

Li objecte del usage quotidian testimonia pri to que li gente de ti epoca esset vexat per pedicules. Secun li trovatores, sur li péctine esset trovat microscopic tracies de ti-ci insecte. Li péctine ex ivor esset trovat in li perimetre de un ancian palace e temple, quo posse indicar que solmen li riches esset capabil leer e scrir.

Li canaaneses parlat un antiqui lingue semitic, a quel relate li hebreic, arabic e aramaic. Ili habitat in li area del Mediterraneo oriental e on crede que ili esset li unesimes qui developat li sistema del conosset scritura alfabetic.

Un péctine 3700 annus old con un inscrition exhortant homes a eliminar pedicules de lor capilles e barbe | fonte: Profimedia

Ultim págine
Deciffrat secret code

Rey Karl V (1500 - 1558) es conosset per har dit que in su regne li sol va nequande descender. Membre del dom del Habsburg, il regnat desde 1516 quam rey Carlos I de Hispania. In 1519 il heredat li archiducatu de Austria e esset electet e coronat roman-german rey. In 1530, pos har esset coronat per li Papa Clemens VII, il devenit li imperator del Sanct Imperie roman-german til su abdication in 1556.

Li témpor de su regnum coincidet con ti del reformation, un ínquiet periode. Támen, pos pluri annus de guerres, li pace regnat in Europa; ma detra li culisses, on preparat se a nov guerres. Su max grand rivale esset li francesi rey François I (conosset per har fat venir Leonardo da Vinci de Italia a Francia). Benque in li annu 1544 Karl e François havet parafat un contracte de pace, li Armisticie de Crépy, li imperator timet un atentate contra su person. To resulta de un lettre quel il scrit in 1547 e quel esset obliviat durant presc 500 annus. Ti lettre esset trovat in 2022 in li Stanislas-Biblioteca in Nancy.

Li lettre es adressat al ambassador del imperator in Francia, ma li problema esset que it es scrit in un secret code. Felicimen por li criptografes, li ambassador scriachat un sorte de code de transcrition in li márgines del lettre. In junio ho-annu, pos un penibil e long labor, un equip de quar multidisciplinari scientistes in informatica e historie successat subitmen deciffrar un unesim frase. To esset li scintille inicial. Li criptografes trovat finalmen que ca. 120 diferent simboles esset usat por solmen 26 lettres del alfabete, ma anc por tot sillabes e mem paroles - quam in li stenografic sistemas. Del altri látere, un originalitá del ciffrage consistet in li presc general omission de facilmen identificabil litteres quam li líttere "e" o de combinationes quam "qu". Li scientistes trovat que li malfident imperator usat anc signes sin sense por dupar eventual ne autorisat letores.

Li francesi scientistes espera nu posser deciffrar altri lettres del imperator a su ambassador por ganiar un plu bon comprension de su strategies in Europa. *we*

c o s m o g l o t t a

Organ oficial del Interlingue-union

Redaction e administration:

Bedřich Plavec, Železničářská 1749, CZ-47001 Česká Lípa, Tchekia
Tel. +420 487 763 777 - e-mail: b.plavec@interlingue.org

Erich Werner, Weidpark 3, CH-6280 Hochdorf/Luzern, Svissia
Tel. +41 41 910 16 24 - e-mail: e.werner@interlingue.org